

**В. Захарченко**  
**С. Захарченко**

**V. Zakharchenko**  
**S. Zakharchenko**

## **ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСУ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ**

### **FINANCIAL BUSINESS SUPPLY AS A FACTOR OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF UKRAINE AND ITS REGIONS**

*У статті показано значення фінансового забезпечення бізнесу як чинника міжнародної конкурентоспроможності країн і регіонів у контексті методології Інституту розвитку менеджменту (ІРМ – Лозанна, Швейцарія). Запропоновано авторський варіант методики оцінювання міжнародної конкурентоспроможності країни та її регіонів за рівнем фінансового забезпечення бізнесу. Наведено оцінки фінансового забезпечення бізнесу України та її регіонів у період до російської агресії за індикаторною базою ІРМ-2012 (ефективністю банківської системи, фондового ринку, фінансового менеджменту тощо). На основі одержаних оцінок виявлено причини недостатнього фінансового забезпечення бізнесу в Україні та її регіонах і обґрунтовано стратегічні напрями зміцнення фінансової бази для бізнес-діяльності.*

**Ключові слова:** *бізнес, фінанси, фінансове забезпечення, конкурентоспроможність (країни, регіону), оцінка, конкурентна позиція (місце в рейтингу ІРМ-Лозанна), розвиток, стратегічний напрям.*

**Постановка проблеми.** В інформаційну епоху глобальна конкуренція країн і регіонів особливо активно проявляється у фінансовій сфері. Це висуває на перший план проблему зміцнення фінансової бази для бізнес-діяльності в Україні та її регіонах. У цьому контексті оцінювання фінансових можливостей для розвитку бізнесу має не тільки наукове, а й важливе практичне значення. Воно, з одного боку, вказує на внесок фінансового чинника розвитку бізнесу в загальну конкурентоспроможність країни і регіонів, а з другого, – дає можливість визначити стратегічні напрями зміцнення фінансової бази для розвитку бізнесу в контексті підвищення конкурентного потенціалу країни та її регіонів у глобальному й, зокрема, євроінтеграційному просторі.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням оцінювання фінансового забезпечення розвитку бізнесу в Україні та її регіонах присвятили свої праці А. Бутенко та І. Сараєва [1], І. Ломачинська [10], А. Онищенко та Ю. Заборовець [14], В. Чевганова та В. Чеверда [17] й інші автори. Однак у більшості з них не дається оцінка фінансового забезпечення бізнесу з позицій підвищення конкурентоспроможності країни і регіонів. Винятком є публікації І. Гольченка й О. Сидоренко [2] та фахівців Фонду «Ефективне управління» [7 та ін.], в яких така оцінка дається на основі методології Всесвітнього економічного форуму [18].

**Постановка завдання.** Мета дослідження полягає в оцінюванні фінансового забезпечення бізнесу як чинника міжнародної конкурентоспроможності України та її регіонів на основі методології Інституту розвитку менеджменту (ІРМ – Лозанна, Швейцарія) в період до російської агресії та в пошуку шляхів його покращення.

**Виклад основного матеріалу.** Розвиток бізнесу в країні та регіонах багато в чому залежить від ефективної діяльності банків, інститутів фондового ринку та інших фінансових структур. Адже саме вони покликані забезпечувати доступ для підприємців на фінансовий, у т. ч. й фондовий, ринок, зокрема до відносно дешевих кредитних (інвестиційних) ресурсів задля підтримання поточної діяльності та реалізації перспективних інвестиційних проектів. Фінансування останніх, як правило, може здійснюватися за рахунок: 1) коштів фінансових установ; 2) бюджетних коштів; 3) коштів іноземних інвесторів; 4) власних коштів суб'єктів господарювання.

Для інноваційного бізнесу особливо важливою характеристикою щодо його фінансового забезпечення є доступність до венчурного (ризикового) капіталу. Це пов'язано з тим, що венчурне фінансування забезпечує практичну реалізацію кінцевої фази інноваційного циклу, а саме – комерціалізацію інновацій і, отже, визначає оперативність надходження на ринок інноваційної продукції, що найбільше впливає на рівень конкурентоспроможності країни і регіонів у глобальному економічному просторі.

Для того щоб кредити були вигідними як для позичальника, так і для кредитора, необхідне компетентне фінансове управління, причому як на рівні фінансових структур, так і на рівні державних органів. Загалом фінансове управління в кожному регіоні має бути зорієнтоване на створення таких умов, які б сприяли отриманню суб'єктами бізнес-діяльності кредитних ресурсів за помірною відсотковою ставкою і без надмірного ризику, а їхня кредиторська заборгованість не гальмувала процеси суспільного відтворення.

Фінансову забезпеченість бізнесу, або субфактор «Фінанси» (що відноситься фахівцями ІРМ до фактора «Ефективність бізнесу»), оцінюють за індикаторами ефективності діяльності банківської системи, активності учасників фондового ринку, інвестиційного ризику, надійності фінансових установ, досконалості регуляторних правил, доступності венчурного капіталу, корпоративного боргу тощо [19].

Щоб виявити, які індикатори, що характеризують фінансове забезпечення бізнесу, сприяють чи, навпаки, гальмують процес підвищення конкурентоспроможності країни та її регіонів, ми застосували спеціальну методика [5, с. 114–118]. Згідно з нею, оцінки індикаторів-стимуляторів конкурентоспроможності одержали на основі співвідношення (у відсотках) фактичних і максимальних значень індикаторів (країн-лідерів за кожним із індикаторів). Відповідно, оцінки індикаторів-дестимуляторів конкурентоспроможності отримали за співвідношенням мінімальних і фактичних значень індикаторів.

Крім того, наш підхід до оцінювання фінансового забезпечення бізнесу в регіонах передбачав використання процедури «зважування» індикаторів національної конкурентоспроможності – за співвідношенням його значень і значень індикатора країни-лідера.

Значення агрегованого індексу конкурентоспроможності країни і регіонів за фінансовим забезпеченням бізнесу розраховували як просту середню арифметичну з усіх часткових коефіцієнтів.

За наведеною методикою нами одержано оцінки конкурентного потенціалу сфери фінансового забезпечення бізнесу в Україні та її регіонах. Для розрахунків використано індикаторну базу ІРМ-2012 [19] та матеріали Державної служби статистики України [3], Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [12], Національного банку України (НБУ) [13], Міжнародного інституту менеджменту (МІМ-Київ) і Фонду «Ефективне управління» [6, с. 102–207].

Як показало дослідження, для динамічного розвитку бізнесу в Україні та її регіонах особливо важливе значення має кредитний потенціал її банківського сектора. За активами банківського сектора (у відсотках від валового внутрішнього продукту [ВВП]) Україна, згідно з даними ІРМ-2012, займає 43-є місце з-поміж 59 країн рейтингу ІРМ (з банківськими активами на рівні 829,8 млрд. грн.). Це становить 84,0 % від ВВП, тоді як у Люксембурзі банківські активи перевищують ВВП в 11 разів. На регіональному рівні активи банківського сектора зафіксувати складно, хоча, за оцінками фахівців НБУ, майже 70 % активів банків зосереджено у Києві та Київській області (Ощадбанк, Райффайзен Банк Аваль, UniCredit Bank, Укресімбанк, УкрСиббанк, Промінвестбанк, Альфа-Банк та ін.). Значні активи мають і банки Дніпропетровської (Приватбанк), Одеської та Донецької областей [13].

Активи банків поповнюються передусім за рахунок залучених депозитів. Відносно валового регіонального продукту (ВРП) найбільшими вони є у Києві і Київській області (37,1 %), Одеській (39,8 %) та Львівській (39,6 %) областях, а найменшими – у Луганській (19,2 %), Закарпатській (20,2 %) та Кіровоградській (21,2 %) областях. Але для розвитку конкурентоспроможного бізнесу в регіонах важливе значення мають не тільки активи їхніх банківських установ, які при необхідності можна перевести з одного регіону в інший, а й доступність кредитних ресурсів – через розгалуженість банківської інфраструктури, спектр банківських послуг тощо. В цьому контексті зауважимо, що 11 регіонів України взагалі не мають власного банківського сектора; це – Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська та Чернівецька області. В розрізі філій (всього – 455) спостерігається їх більш-менш рівномірне розосередження: у м. Києві та Київській області – 56 філій, або 12,3 % від загальної кількості, та Донецькій області – 47 філій, або 10,3 % від загальної кількості; у п'яти регіонах (Дніпропетровська, Луганська, Львівська, Одеська області та АР Крим і м. Севастополь) – від 5,7 до 8,1 % від загальної кількості; у восьми регіонах (Запорізька, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Харківська, Херсонська, Черкаська та Чернігівська області) – від 2,4 до 4,6 % від загальної кількості; у решти (11 регіонів) – найменше, близько 2,0 % від загальної кількості у кожному регіоні [13].

Важливою ознакою прогресу в банківській сфері є рівень поширення безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток. За оцінками рейтингового агентства Moody's, світовий ВВП за рахунок використання платіжних карток замість готівки в середньому зростає щороку на 0,2 % [9, с. 10].

На жаль, за показником кількості платіжних карток в обігу на одну особу (0,67) Україна займає в рейтингу IPM лише 50-е місце, поступаючись лідеру рейтингу (Японії) за цим індикатором в 14,5 разу. Навіть українські регіони-лідери суттєво поступаються Японії: Київ (1,31 – 37-е місце в рейтингу після Естонії) – у 8,4 разу, Дніпропетровська область (1,16) – у 9,7 разу, Севастополь (0,81) – у 12,7 разу. А регіони-аутсайтери – Чернівецька, Закарпатська і Київська області (0,40–0,42) – відповідають у рейтингу тільки 54-му місцю (після Перу).

За обсягом фінансових операцій з використанням платіжних карток у розрахунку на одну особу (1602) Україна так само сильно відстає від розвинених країн (50-е місце в рейтингу IPM), поступаючись Норвегії в 16,9 разу. Про обсяг фінансових операцій з використанням платіжних карток на регіональному рівні певне уявлення дає кількість платіжних терміналів у розрахунку на 10 тис. населення. Найбільшою вона є у Києві (86,4 терміналів), Дніпропетровській області (45,2) та АР Крим (40,3 терміналів). Найбільше відстають у цьому відношенні Вінницька, Закарпатська та Тернопільська області (18-20 терміналів).

На бізнес-клімат країн і регіонів суттєво впливає інвестиційний ризик, який експерти IPM оцінюють за шкалою від 0 до 100 % (за відхиленням від еталону: чим менший ризик – тим вища оцінка). По суті, це індикатор інвестиційної привабливості країни за інвестиційним ризиком як її важливою складовою. Україна за цією шкалою має останнє місце в рейтингу IPM – 23,88 % проти 92,19 % у Норвегії, що в 3,9 разу гірше. Найбільш достовірне рейтингове оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України за інвестиційним ризиком було проведено В. Духненком, О. Дубровою та А. Хісамовим на основі 124 показників, у т.ч. 30 – для оцінювання ризику [15]. Результати розрахунків показали, що найвищу інвестиційну привабливість, через відносно невисокі ризики (за шкалою IPM), мають Харківська (53,15 %), Київська (32,56 %) та Чернігівська (28,98 %) області. І, навпаки, не приваблюють бізнес через високий інвестиційний ризик Донецька (15,19 %), Івано-Франківська (18,39 %) та Дніпропетровська (19,14 %) області, хоча за іншими чинниками ці області, особливо перша і третя, мають досить значну інвестиційну привабливість.

Ефективність підтримки фінансовим, зокрема банківським, сектором ділової активності в Україні перебуває загалом на низькому рівні – 4,12 бала (49-е місце в рейтингу IPM) проти 8,29 у Гонконгу. На регіональному рівні цю підтримку можна оцінити за кредитами, наданими в економіку депозитними корпораціями (у відсотках до ВРП). За цим показником безумовним лідером є Київ разом із Київською областю (11,6 %). Інші регіони значно відстають: Одеська область (5,4 %), Дніпропетровська область (3,4 %), АР Крим і Севастополь (2,2 %), решта – менше 2 %, особливо Кіровоградська, Вінницька та Тернопільська області (від 0,15 до 0,20 %).

Посилення фінансової безпеки бізнесу можна досягти шляхом збільшення прозорості фінансових установ, яка в Україні ще на дуже низькому рівні – 58-е місце в рейтингу IPM (3,43 бала проти 8,25 у Гонконгу). На регіональному рівні, за оцінками експертів Фонду «Ефективне управління», найбільша надійність фінансових установ відзначається у Полтавській (3,72 бала) і Київській (3,67) областях та Севастополі (3,71), а найменша – у Херсонській (2,72), Закарпатській (3,00) та Чернігівській (3,15 бала) областях.

Слабка прозорість і недостатня надійність фінансових установ не в останню чергу пов'язані з низькою ефективністю фінансових та банківських регуляторних правил – 3,67 бала (56-е місце в рейтингу IPM).

У країнах із розвиненими ринковими інститутами фондові ринки забезпечують компаніям належне фінансування. За оцінками експертів МІМ-Київ, в Україні це джерело фінансування компаній є відверто слабким – 2,58 бала (53-є місце в рейтингу IPM) проти 7,71 бала у Гонконгу. За оцінками експертів Фонду «Ефективне управління», за індикатором отримання фінансування на внутрішньому фондовому ринку найкращою визнана ситуація у Донецькій (3,55 бала), Запорізькій (3,15) та Харківській (3,09) областях, а найгіршою – у Херсонській (2,00) і Рівненській (2,06) областях та АР Крим (2,10 бала).

Масштаби операцій на фондовому ринку характеризує індикатор його капіталізації. Світовим лідером за масштабами капіталізації фондового ринку згідно з даними IPM-2012 були США (17 139 млрд. дол.), показник України значно скромніший – 39,5 млрд. дол. (46-е місце в рейтингу IPM). Для визначення конкурентоспроможності країни більше значення має індикатор капіталізації фондового ринку у відсотках до ВВП та в розрахунку на одну особу.

За рівнем капіталізації фондового ринку у відсотках до ВВП (28,92) Україна знаходиться на 43-му місці в рейтингу IPM. Гонконг за цим індикатором випереджає Україну у 16,7 разу. На загальному фоні за

номінальною вартістю зареєстрованого випуску акцій виділяються міста Київ (49,4 % від ВРП) і Севастополь (24,9 %) та АР Крим (13,0 %). Дуже низький рівень капіталізації економіки спостерігається у Волинській, Черкаській та Луганській областях, вартість акцій їх підприємств лише трохи більша 1,5 % ВРП.

За вартістю акцій, які перебувають в обігу в розрахунку на душу населення (46 дол.), Україна знаходиться в самому низу рейтингу ІРМ (56-е місце). Навіть Київ за душовим обсягом зареєстрованих на фондових біржах акцій емітентів регіону (143 дол.) значно поступається світовому лідеру (Гонконгу), в якого на одну особу припадає акцій на 227 тис. дол.

За кількістю внесених до списку фондових торгів вітчизняних компаній Україна займає 26-е місце в рейтингу ІРМ. В регіональному розрізі за кількістю емітентів, яких обслуговують реєстратори (в розрахунку на 100 тис. населення), провідні позиції займають Київ і Київська область (136 емітентів), Дніпропетровська (67) та Харківська (45) області. Останні позиції в рейтингу регіонів за цим індикатором займають Чернівецька (6), Сумська (8) та Закарпатська (11) області.

За негативною динамікою торгів на фондовому ринку Україна в рейтингу ІРМ-2012 опинилася на 54-му місці. Індекс Першої фондової торговельної системи (ПФТС) – за співвідношенням вартості акцій, проданих за поточний період, до усередненого значення вартості акцій, проданих за попередній період, – становив 45,19 %. За цим індексом Україна значно поступається лідеру рейтингу ІРМ – Венесуелі, яка має фондовий індекс на рівні 77,8 %.

Фондові індекси, в т. ч. й індекс ПФТС, мають загальнодержавне «покриття» і тому за регіонами не диференціюються.

Слід підкреслити, що Україна відноситься до країн з найнижчим рівнем захисту прав акціонерів (останнє, 59-е місце в рейтингу ІРМ; 3,29 бала проти 8,34 у Фінляндії), хоча вони в Україні й захищаються Конституцією, Законом «Про акціонерні товариства» та іншими нормативно-правовими актами. Найкраща ситуація із захистом прав акціонерів – у Закарпатській і Хмельницькій (по 3,76 бала) та Донецькій (3,58 бала) областях, а найгірша – у Миколаївській (2,75 бала), Івано-Франківській (2,92) та Харківській (2,93 бала) областях.

Для активізації підприємницької діяльності важливе значення має доступність кредитів для бізнесу. Її, в першу чергу, визначає процентна ставка за кредити, яка диференціюється залежно від виду кредиту, його розміру, строків користування, надійності клієнтів тощо. На жаль, в Україні кредити для бізнесу є важкодоступними: 57-ме місце в рейтингу ІРМ (2,49 бала проти 7,06 бала у Чилі). Про доступність позик для підприємств на регіональному рівні можна судити за процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями. Найнижчими вони є у Дніпропетровській (12,7 %), Запорізькій (14,9 %) та Київській (разом з Києвом) областях (15,7 %). А найдорожчі кредити для підприємців – в економічно відсталих Житомирській і Закарпатській, а також Полтавській областях (близько 17 %). Це ще більше загострює проблему активізації ділової активності в них.

Венчурний капітал, що являє собою інвестиції з високим ступенем ризику, зосереджується переважно у спеціалізованих венчурних фірмах або фондах, оскільки традиційні фінансові установи зазвичай не інвестують у ризикові проекти. Водночас високий ступінь ризику венчурних інвесторів обіцяє їм вищі за середні доходи. Ринок венчурного капіталу в Україні становить близько 400 млн. дол. (потенційний його обсяг, за даними деяких компаній, сягає 800 млрд. дол.) і нараховує не більше десятка компаній, що працюють на ньому. Серед них можна назвати Western NIS Enterprise Fund (капітал – 150 млн. дол., виділений урядом США для його освоєння у харчовій промисловості, сільському господарстві, виробництві будівельних матеріалів та фінансовому секторі України), SigmaBlazer (капітал – 100 млн. дол.) [4].

За доступністю венчурного капіталу для бізнесу Україна посідає 54-е місце в рейтингу ІРМ (2,49 бала проти 7,06 у Гонконгу). В регіонах України практично відсутні венчурні фонди, а створення центрів трансферу технологій знаходиться на початковій стадії, тому доступність венчурного капіталу для підприємців більшості регіонів є вкрай недостатньою. Найбільш доступним він є у Чернівецькій (2,92 бала) і Волинській (2,91) областях та Севастополі (2,81 бала), а найменш – у Чернігівській (2,07 бала) і Кіровоградській (2,12) областях та АР Крим і Луганській області (по 2,16 бала).

Корпоративний борг підприємств України досить сильно впливає на їхню конкурентоспроможність, про це свідчить 51-е місце країни в рейтингу ІРМ (3,79 бала проти 7,96 у Чилі). Достатньо чітко уявлення про корпоративний борг на рівні регіонів дає співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості підприємств (у відсотках). Меншу суму кредиторської заборгованості, ніж дебіторської, мають лише підприємства Чернівецької області (на 8,3 %). Незначне (до 5 %) перевищення кредиторської заборгованості маємо у Дніпропетровській і Волинській областях. У «боргах як у шовках»

– підприємства Вінницької області (перевищення кредиторської заборгованості в 2,1 разу), менша заборгованість у підприємств Житомирської (перевищення на 35,5 %), Івано-Франківської (на 34,2 %) та деяких інших областей.

Загалом за субфактором «Фінанси» Україна в рейтингу IPM-2012 знаходиться на останньому (59-му) місці. Перше місце займає Гонконг, а наші «сусіди» – Польща і Росія, відповідно, 36-е та 49-е місця [19].

Перші місця в рейтингу регіонів України за цим субфактором посідають м. Київ (у середньому 28,8 % найкращих значень індикаторів субфактора), Київська область (27,9); Дніпропетровська область (21,4), а останні – Вінницька (14,1), Кіровоградська (15,5) та Житомирська (15,6 %) області (рис. 1).



**Рис. 1. Міжнародна конкурентоспроможність України та її регіонів за рівнем фінансового забезпечення бізнесу, середній відсоток від найкращих значень індикаторів країн-лідерів**

**Джерело:** складено на основі розрахункових даних.

Наведені вище оцінки щодо фінансового забезпечення бізнес-діяльності в Україні та її регіонах служать підґрунтям для визначення стратегічних напрямів його покращення. Для підвищення на цій основі міжнародної конкурентоспроможності України та її регіонів (з урахуванням пропозицій інших авторів) необхідно:

- наростити активи банківських установ, передусім за рахунок внесків зарубіжних фінансових структур, депозитних корпорацій і населення;
- зміцнити інфраструктуру фінансового ринку й підвищити рівень обслуговування клієнтів фінансово-кредитних установ;
- оптимізувати мережу фінансово-кредитних установ й систему розподілу фінансових активів за регіонами країни [7];
- прискорити впровадження системи електронних платежів та убезпечити їх від програмних вірусів і різних форм кардінгу (шахрайства з платіжними картками), зокрема фішингу (викрадення номера платіжної картки) й скімінгу (застосування інструментів для зчитування магнітної доріжки платіжної картки) [8];
- підвищити інвестиційну привабливість країни та її регіонів за інвестиційними ризиками, в т. ч. за рахунок їхнього хеджування [15];
- підвищити ефективність підтримки фінансовим, зокрема банківським, сектором ділової активності й, загалом, економіки країни та регіонів [11];
- стабілізувати фінансово-кредитну систему країни, зокрема удосконалити механізм формування обов'язкових резервів комерційних банків, що мають включати й інфляційну складову, та підвищити прозорість у діяльності фінансових установ [16];

- удосконалити фінансові, зокрема банківські, регуляторні правила, які б захищали вкладників, сприяли здоровій конкуренції між банками на національному й регіональному рівнях;
- підвищити загальний рівень капіталізації економіки й забезпечити належну підтримку бізнес-структур на внутрішньому фондовому ринку;
- забезпечити для бізнес-структур вихід на зарубіжні фондові ринки;
- підвищити рівень захисту прав акціонерів, передусім міноритарних;
- підвищити доступність кредитів для бізнесу шляхом зменшення процентних ставок – облікової Національного банку України та рефінансування комерційних банків [16];
- забезпечити активну участь банківського капіталу в інноваційних процесах, підвищити доступність венчурного капіталу для бізнесу, зокрема шляхом створення цільових венчурних фондів;
- зменшити корпоративний борг підприємств на основі оптимізації їхньої кредиторської і дебіторської заборгованості, в т. ч. й за рахунок факторингу.

**Висновки.** Як показало дослідження, фінансове забезпечення бізнесу є важливим чинником (субфактором «Фінанси» згідно з методологією ІРМ) міжнародної конкурентоспроможності України та її регіонів, який створює необхідні можливості для його розвитку, модернізації, виходу на нові ринки тощо.

Оцінювання конкурентоспроможності України за субфактором «Фінанси» показало, що вона в рейтингу ІРМ-2012 знаходиться на останньому (59-му) місці. В рейтингу регіонів за цим субфактором виділяються такі регіони, як: м. Київ, що за більшістю індикаторів (окрім індикатора захисту прав акціонерів) займає перше або чільне місце; Київська область, яка займає високе місце тому, що за багатьма індикаторами вона і Київ розглядаються як єдиний регіон; Дніпропетровська область, яка особливо виділяється в кращий бік за індикаторами кількості платіжних карток в обігу, процентних ставок за кредитами, заборгованості підприємств. Останні місця в рейтингу за субфактором фінансів посідають Вінницька, Кіровоградська та Житомирська області, зокрема тому, що перша і третя з них мають значне перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською, а друга – малу доступність бізнесу до венчурного капіталу.

Загалом підвищення конкурентоспроможності країни та її регіонів конче потребує покращення фінансового забезпечення бізнесу. Для цього на державному й регіональному рівнях має бути вироблена цілеспрямована політика, і в її контексті слід реалізувати низку конкретних заходів.

Для порівняльної оцінки конкурентного потенціалу сфери фінансового забезпечення бізнесу в Україні та її регіонах доцільно провести аналогічне дослідження для періоду російської агресії (з 2014 р.), коли була порушена територіальна цілісність країни, та періоду після неї.

#### Список використаної літератури

1. Бутенко А. І. Посилення кредитно-фінансової підтримки розвитку малого підприємництва в умовах нестабільності української економіки / А. І. Бутенко, І. М. Сараєва // Економіка України. – 2015. – № 1. – С. 70–81.
2. Гольченко І. Банківська система України у зміцненні конкурентоспроможності регіонів / Іван Гольченко, Ольга Сидоренко // Національна безпека і оборона. – 2008. – № 4. – С. 32–34.
3. Державна служба статистики України : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Записки молодого і перспективного фінансиста, натхненного Рокфелером. Венчурна діяльність (02.10.08) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://finansist.hiblogger.net/198278.html>
5. Захарченко С. В. Конкурентоспроможність України та її регіонів: міжнародний вимір : [монографія] / С. В. Захарченко. – Вінниця : Консоль, 2016. – 413 с.
6. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2012. Назустріч економічному зростанню та процвітанню [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.feg.org.ua/docs/FEG\\_report\\_2012\\_body\\_ua\\_20.11.2012.pdf](http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2012_body_ua_20.11.2012.pdf)
7. Качала Т. М. Територіальна організація ринку фінансових активів регіону / Т. М. Качала, К. В. Іоненко, В. В. Гевель. – Черкаси : ЧДТУ, 2009. – 231 с.
8. Копилюк О. І. Концептуальні засади формування регіональної політики розвитку банківської системи України / О. І. Копилюк // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 3 (107). – С. 310–320.
9. Кравчук В. Ринок карткових платежів України: міжнародний досвід та національне регулювання : аналітичний звіт / Віталій Кравчук, Олена Прем'єрова. – К. : АДЕФ-Україна, 2012. – 60 с.
10. Ломачинська І. А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва / І. А. Ломачинська // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова. – 2012. – Т. 17, вип. 3-4. – С. 37–43.

11. Музика І. С. Кредитування економіки регіонів: проблеми, тенденції, напрями активізації / І. С. Музика // Регіональна економіка. – 2015. – № 1. – С. 96–103.
12. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/>
13. Національний банк України : офіц. Інтернет-представництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
14. Онищенко В. О. Напрями вдосконалення управління процесом фінансового забезпечення регіонального розвитку підприємництва / В. О. Онищенко, Ю. О. Заборовець // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 1. – С. 143–146.
15. Поважний С. Ф. Інвестиційний потенціал регіону: сутність та умови використання [Електронний ресурс] / С. Ф. Поважний, С. І. Севостьянова, Г. О. Ніколенко // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – 2011. – Вип. 194. – (Серія «Державне управління»). – Режим доступу : [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/znpdduu/du/2011\\_194/a.htm](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpdduu/du/2011_194/a.htm)
16. Рябініна Л. М. Кредитна експансія та її вплив на економіку України / Л. М. Рябініна // Економіка України. – 2016. – № 3. – С. 41–51.
17. Чевганова В. Я. Фінансове забезпечення малого підприємництва / В. Я. Чевганова, В. В. Чеверда // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2, т. 1. – С. 164–168. – (Серія «Економічні науки»).
18. The Global Competitiveness Report 2012 – 2013 [Electronic resource]. – Mode of access : [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2012-13.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf)
19. World Competitiveness Yearbook 2012. IMD [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>

### References

1. Butenko, A. I., Sarajeva, I. M. (2015), "Increase of credit-financial support to small business development in the conditions of Ukrainian economy instability" ["Posylennya kredytno-finsanovoyi pidtrymky rozvytku malogo pidpryyemnyctva v umovakh nestabilnosti ukrayinskoyi ekonomiky"], *Ekonomika Ukrayiny*, No. 1, pp. 70–81.
2. Holchenko, Ivan, Sidorenko, Olga (2008), "The banking system of Ukraine in strengthening of the competitiveness of regions" ["Bankivska systema Ukrayiny u zmicznenni konkurentospromozhnosti regioniv"], *Nacionalna bezpeka i oborona*, No 4, pp. 32–34.
3. State statistics service of Ukraine: official website, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. "Notes of a young and prospective financier, inspired by Rockefeller. Venture activity" ["Zapysky molodogo i perspektyvnogo finansysta, nathnennogo Rokfelerom. Venchurna diyalnist"] (02.10.08), available at: <http://finansist.hiblogger.net/198278.html>
5. Zakharchenko, S. V. (2016), Competitiveness of Ukraine and its regions: an international dimension [Konkurentospromozhnist Ukrayiny ta yiyi regioniv: mizhnarodnyy vymir], Consol, Vinnycya, 413 p.
6. "Report on competitiveness of regions of Ukraine 2012. Towards economic growth and prosperity" ["Zvit pro konkurentospromozhnist regioniv Ukrayiny 2012. Nazustrich ekonomichnomu zrostannyyu ta proczvitannyyu"], available at: [http://www.feg.org.ua/docs/FEG\\_report\\_2012\\_body\\_ua\\_20.11.2012.pdf](http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2012_body_ua_20.11.2012.pdf)
7. Kachala, T. M., Ionenko, K. V., Hevel, V. V. (2009), Territorial organization of financial assets market in the region [Terytorialna organizaciya rynku finansovyh aktyviv regionu], ChDTU, Cherkasy, 231 p.
8. Kopylyuk, O. I. (2014), "Conceptual bases for formation of regional policy of banking system development of Ukraine" ["Konceptualni zasady formuvannya regionalnoyi polityky rozvytku bankivskoyi systemy Ukrayiny"], *Socialno-ekonomichni problemy suchasnogo periodu Ukrayiny : zb. nauk. prats*, 3 (107), pp. 310–320.
9. Kravchuk, Vitaliy, Premyerova, Olena (2012), The market of Ukrainian payment cards: international experience and national regulation: analytical report, ADEF-Ukraine, Kyiv, 60 p.
10. Lomachynska, I. A. (2012), "Formation of sources of financial support of small businesses development" ["Formuvannya dzherel finansovogo zabezpechennya rozvytku subyektiv malogo pidpryyemnyctva"], *Visnyk Odeskogo nacionalnogo universytetu imeni I. I. Mechnikova*, 17 (3-4), pp. 37–43.
11. Muzyka, I. S. (2015), "Lending of regional economy: problems, trends and directions of activation" ["Kredytuvannya ekonomiky regioniv: problemy, tendencyi, napryamy aktyvizaciyi"], *Regionalna ekonomika*, No. 1, pp. 96–103.
12. The National Commission on Securities and Stock Market: official site, available at: <http://www.nssmc.gov.ua/>
13. The National Bank of Ukraine: official website, available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
14. Onishchenko, V. O., Zaborovets, Yu. O. (2010), "Directions to improve the management by the process of financial support of regional business development" ["Napryamy vdoskonalennya upravlinnya procesom finansovogo zabezpechennya regionalnogo rozvytku pidpryyemnyctva"], *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini*, No. 1, pp. 143–146.
15. Povazhnyj, S. F., Sevostyanova, S. I., Nikolenko, G. A. (2011), "Investment potential of the region: the nature and terms of use" ["Investycijnyj potencial regionu: sutnist ta umovy vykorystannya"], *Zbirnyk naukovykh pracz Donec-*

- zkogo derzhavnogo universytetu upravlinnya. Seriya: Derzhavne upravlinnya*, (194), available at: [http://www.nbu.gov.ua/portal/soc\\_gum/znppddu/du/2011\\_194/a.htm](http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znppddu/du/2011_194/a.htm)
16. Ryabinina, L. N. (2016), "Credit expansion and its impact on the economy of Ukraine" ["Kredytna ekspansiya ta yiyi vplyv na ekonomiku Ukrayiny"], *Ekonomika Ukrayiny*, No. 3, pp. 41–51.
  17. Chevhanova, V. Ya. and Cheverda, V. V. (2011), "Financial support of small business" ["Finansove zabezpechennya malogo pidpryyemnyctva"], *Visnyk Khmelnyczkogo nacionalnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, No. 2 (1), pp. 164–168.
  18. The Global Competitiveness Report 2012 – 2013, available at: [http://www3.weforum.org/docs/WEF\\_GlobalCompetitivenessReport\\_2012-13.pdf](http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf)
  19. World Competitiveness Yearbook 2012. IMD, available at: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>

**V. Zakharchenko, S. Zakharchenko**

### **FINANCIAL BUSINESS SUPPLY AS A FACTOR OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF UKRAINE AND ITS REGIONS**

*In the article the importance of financial business supply as a factor of international competitiveness of countries and regions in the context of the methodology of the Institute for Management Development (IMD – Lausanne, Switzerland) is shown.*

*The author offers his own version of the methodology for assessing the international competitiveness of the country and its regions based on financial business supply. Estimates of financial business supply in Ukraine and its regions in the period before Russian aggression are shown and they are based on the IMD-2012 indicators (the efficiency of banking system, stock market, financial management, etc.). As a result of research, the reasons of the lack of financial business support in Ukraine and its regions are determined and strategic trends of financial basis strengthening for business activities are substantiated.*

*In general, the increase of the competitiveness of the country and its regions badly needs the improvement of financial business supply. For this, purposeful policy should be worked at national and regional levels and a number of specific measures should be implemented in its context.*

*To comparatively assess competitive potential of financial business supply in Ukraine and its regions it is necessary to provide a similar study for the period of Russian aggression (since 2014), when territorial integrity of the country has been infringed, and the period thereafter.*

**Keywords:** *business, finance, financial supply, competitiveness (of country, region), assessment, competitive position (in the rating of IMD-Lausanne), development, strategic direction.*